

בעלי תשובה שנישאו והכלה פירסה נידה

יוסף שכטר

מבוא

כיום, שברוך ה' נתרבו בעלי התשובה בדורנו, עולות שאלות הלכתיות רבות שיש להידרש אליהן בנוגע אליהם על מנת להדריך אותם בדרך הנכונה מבחינה הלכתית. שאלה חשובה שיש לדון בה, היא מה הדין כאשר זוג של בעלי תשובה, שקודם חזרתם בתשובה חיו יחד חיי פריצות, אך כעת ברוך ה' שבו בתשובה והתחתנו, אך הכלה פירסה נידה קודם שהחתן בא עליה. האם חתן וכלה אלה אסורים בייחוד, כדין כל חתן שפירסה כלתו נידה קודם שבא עליה, או שמא יש לנו להתירם בייחוד?

בשאלה זו יש מספר סוגיות בהן עלינו לדון. ראשית, מהו יסוד ההיתר של איש ואשתו להתייחד בימי נידתה? כמו כן יש לדון מהו תוקף איסור ייחוד כאשר הכלה פירסה נידה קודם שבעל החתן בעילת מצווה, האם איסור זה הינו מדרבנן או מדאורייתא? לבסוף יש לדון לגבי בעלי תשובה אלו, האם מחמת חייהם הקודמים עלינו להתירם להתייחד, כיוון שחתן זה תו לא תקיף יצריה, או שמא לא נשתנה הדין של חתן שפירסה כלתו נידה ועלינו לאוסרם בייחוד?

א. היתר ייחוד באשתו נידה

מסופר בגמרא מסכת סנהדרין⁶⁵ על ההוא מינא ששאל את רב כהנא:

אמר ליה ההוא מינא לרב כהנא: אמריתו נדה שרי לייחודי בהדי גברא, אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת? אמר ליה: התורה העידה עלינו סוגה בשושנים, שאפילו כסוגה בשושנים - לא יפרצו בהן פרצות.

⁶⁵ דף לז עמוד א.

מגמרא זו משמע שהיתר ייחוד באשתו נידה מותר מדברי תורה. התורה היא זו שהעידה על ישראל שמותר להם להתייחד גם כאשר האישה אסורה כיוון שוודאי לא יבואו לידי איסור. אלא שהתוספות במקום הבינו אחרת, וזו לשונם:

...וא"ת והא ייחוד דאורייתא היא כדדרשינן מ'כי יסיתך אחיך בן אמך' והיכי אתא קרא דדברי קבלה למישרי מאי דכתיב באורייתא?

וי"ל דלא אסרה תורה אלא כעין אמו דלא עבידא דמשתריא אבל נדה שופה להיטהר. ומיהו היכא דלא בעל אפילו נדה אסורה להתייחד כדאמר' בפ"ק דכתובות 'לא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישינה בין הנשים'...⁶⁶

שלושה עקרונות עולים מדברי התוספות: הראשון, איסור ייחוד הוא איסור תורה. השני, איסור תורה זה חל רק על עריות שלעולם יישארו באיסורן, וממילא ייחוד עם אשתו נידה מותר כיון שסופה להיטהר. השלישי, היתר ייחוד עם אשתו נידה הוא רק בתנאי שהאיש כבר בא על אשתו פעם אחת.

בנוגע לעיקרון השני, ניתן לומר שבהוה אמינא תוספות סברו שאיסור ייחוד עם אשתו נידה הינו איסור מדברי תורה. ממילא קשה כיצד פסוק מדברי קבלה מתיר איסור תורה. למסקנה סברו התוספות שייחוד עם אשתו נידה אינו איסור תורה כיוון שהתורה אסרה רק ייחוד עם עריות שלעולם יישארו באיסורן, ומעולם לא אסרה ייחוד עם אשתו נידה שסופה להיטהר. אלא שאז יש לדון מה הצורך בלימוד מ'סוגה בשושנים', הרי התורה התירה בעצם ייחוד מאשתו נידה. אפשר להסביר שפסוק זה הינו רק אסמכתא בעלמא, או שהפסוק הזה הוא רק סוג של טעמא דקרא להיתר של התורה להתייחד עם אשתו נידה.

אלא שכעת יש לדון בנוגע לדין השלישי שמביא תוספות לגבי חתן היכא שלא בעל שאסור בייחוד עם אשתו נידה. האם ייחוד זה אסור מדברי תורה כמו ייחוד עם שאר עריות, או שמא כיוון שזו אשתו וסופה להיטהר, יהיה ייחוד זה אסור רק מדרבנן? דהיינו, יש לחקור, מה עיקר ההיתר בייחוד עם אשתו נידה, האם זה שסופה להיטהר, או כיוון שכבר בעל? אם עיקר ההיתר הוא מחמת שסופה להיטהר, לכאורה גם בחתן שפירסה כלתו נידה סופה להיטהר, ואז לא

⁶⁶ תוספות, שם.

שייך לאוסרם בייחוד. אך אם עיקר ההיתר הוא מחמת שכבר בעל, אז פשיטא שבחתן שייך לאוסרם בייחוד, כיון שעוד לא בעל. נראה לומר שדעת התוספות היא שעיקר ההיתר הוא מחמת שסופה להיטהר. התוספות מבינים שניתן להקשות עליהם מהדין של חתן שפירסה כלתו נידה ואף על פי שסופה להיטהר אסורים בייחוד, ולכן כותבים דין זה בלשון "ומיהו", דהיינו, אכן זו קושיא טובה, אך הדין שחתן שפירסה כלתו נידה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים יישאר על כנו למרות הקושיא. התוספות לא מבארים מה טעם איסור הייחוד בחתן שפירסה כלתו נידה, אך ודאי לא חולקים על עצם הדין.

המהר"ם⁶⁷ על התוספות הנ"ל כתב:

נ"ל שכונת התוס' בזה הוא שזה כמו תירוץ אחר על הקושיא שהקשה והלא יחוד דאורייתא היא וכו' והיכי אתי קרא דברי קבלה למשרי וכו' והיינו דלא אסרה תורה יחוד אלא אשה שלא בא עליה מעולם דומיא דאמו אבל אשתו נדה לא והיינו דקאמר ומיהו היכא דלא בעל וכו' ר"ל ומיהו לא קשיא כלל דהכא אין ה"נ דאפילו עם אשתו נדה אסור להתיחד דומיא דאמו ולא אתא קרא דדברי קבלה למשרי מה דכתיב באורייתא דלא התיר אלא אשה נדה דכבר בא עליה ודו"ק נראה לי.

נראה שהמהר"ם הרגיש בקושייתנו על התוספות, ותירץ שמה שתוספות כתבו בלשון "ומיהו" הכוונה היא שהם מביאים תירוץ נוסף לקושייתם, דהיינו באמת התורה אסרה ייחוד גם עם אשתו נידה, אבל זה רק היכא שעוד לא בעל, אם כבר בעל, את זה התורה מעולם לא אסרה. למעשה, המהר"ם הבין בתוספות שני דברים. ראשית, איסור ייחוד אצל חתן שפירסה כלתו נידה הינו איסור תורה, בדיוק כמו עם שאר עריות. שנית, היתר ייחוד עם אשתו נידה היכא שבעל הינו היתר מדברי תורה.

כמו כן, המהר"ם הבין שהתוספות הביאו שני תירוצים לקושייתם, הראשון הוא שההבדל בין נידה לשאר עריות הוא שבנידה סופה להיטהר, לעומת השני שבו החילוק בין נידה לשאר עריות הוא שבנידה כבר בעל פעם אחת, מה שאין כן בשאר עריות.

⁶⁷ מהר"ם מלובלין מסכת סנהדרין דף לז עמוד א.

הערוך לנר (שם) חלק על הסברו של המהר"ם בסיפא של התוספות, וכך כתב:

מיהו היכא דלא בעל. הא דלא תירצו התוס' לפ"ז בקיצור דה"ט דנדה שרי ליחודי טפי משאר עריות כיון דבעל, דא"כ דמחלקינן בנדה בין בעל ללא בעל גם בשאר עריות היה לנו לחלק כן וא"כ אם כבר בא על אחד מהעריות כשעדיין לא היתה לו ערוה ע"י אונס ופיתוי ואח"כ נעשה לו ערוה תהיה מותר להתייחד עמו וזה ודאי אסור לכן ע"כ הוצרכו התוס' לטעם שסופו להטהר ולכן לא נלע"ד פי' מהר"ם שפי' דהאי ומיהו שכ' התוס' הוא כמו תירוץ לחוד.

הערוך לנר⁶⁸ מסביר שלא ניתן לומר שעיקר ההיתר בייחוד עם אשתו נידה הוא כיוון שכבר בעל שאם כן יוצא שגם בשאר עריות אם בא על אחת מהן קודם שהייתה לו ערוה, ולאחר מכן נעשתה לו ערוה, יהיה מותר להתייחד עמה וזה ודאי אסור. לכן יש לומר שעיקר ההיתר של תוספות להיתר ייחוד עם אשתו נידה הוא רק מחמת שסופה להיטהר, ולא מחמת שכבר בעל. אכן הערוך לנר לא מתרץ מה ההבדל בין חתן שפירסה כלתו נידה שסופה להיטהר ואסורים בייחוד, לבין שאר איש עם אשתו נידה שסופה להיטהר ומותרים בייחוד.

בשו"ת תורת חסד⁶⁹ כתב על דברי התוספות,

בסנהדרין דל"ז ע"א כ' התוס' מתחלה משום דנדה סופה להיטהר ואח"כ כתבו ומיהו היכי דלא בעל אפילו נדה אסורה להתייחד כו' ואולי כוונתם דאסורה להתייחד מדרבנן דאינהו קיימי אהא דאמרינן התם דנדה שרי לכתחילה ביחוד עם בעלה אך במהר"ם שם פי' בתוס' דהם שני תירוצים...

התורת חסד מנסה לכאורה ללכת בדרכו של המהר"ם ולהסביר שמדובר בשני תירוצים שונים של תוספות, אלא שהוא מסביר שהיכא שלא בעל, תוקף האיסור הוא רק מדרבנן לשיטת התוספות, לעומת איפה שאין סופה להיות מותרת לו ששם האיסור הוא מדאורייתא. אכן לא הביא ראיה לדבריו, ואף סייג

⁶⁸ סנהדרין דף לז א, על התוספות.

⁶⁹ שו"ת תורת חסד אבן העזר סימן יב אות ב.

אותם בכך שהזכיר שהמהר"ם הבין אחרת בדעת התוספות שהאיסור הינו מדאורייתא.

בטהרת הבית⁷⁰ כתב שניתן להבין מדברי התוספות שעל מנת להתיר ייחוד צריך שני תנאים, גם שכבר בעל וגם שסופה להיטהר, ובמקום שרק תנאי אחד מתקיים, הייחוד יהיה אסור מדברי תורה, לפי זה יוצא שהיכא שלא בעל, איסור הייחוד הוא מדברי תורה לפי התוספות, כיוון שמתקיים רק תנאי אחד שסופה להיטהר, אך טרם בעל ולכן אסורה מדאורייתא.

הרבינו יונה⁷¹ כתב לכאורה כתירוץ התוספות, אך כאשר מדקדקים בדבריו נראה לומר שהבין אחרת, וכך הם דבריו:

"איכא דבעי כיון דגמרי' יחוד העריות מכי יסיתך אחיך בן אמך, ונדה א' מן העריות היא, היכי גמרי' מדברי קבלה לסתור דברי תורה. וניחא לי דהאי לאו סתירת ד"ת היא, דאיכא למימר שלא אסרה תורה יחוד דעריות אלא דומיא דאם שהוא אסור שלא ה"ל היתר ולא יהא היתר לו לעולם, שיצרו מתגבר עליהם ביותר, אבל נדה שכבר בא עליה ועדיין יבא היתר [לאיסורו] לא אסר הכתוב יחודה. תדע דחתן שפירסה אשתו נדה אמרי' (כתובות ד א) דהוא ישן בין האנשים וכו', והתם מפרש דדוקא [אם לא] בעל.

בדברי הרבינו יונה מפורש שתוקף האיסור בשאר עריות הוא שכיוון שהן מעולם היו אסורות ולעולם יישארו אסורות, יצרו מתגבר עליהם ביותר. דהיינו, סיבת איסור הייחוד היא מחמת שיצרו של אדם מתגבר במיוחד היכא שמעולם היו אסורים ולעולם יישארו באיסורם. מה שאין כן היכא שסופה להיטהר, או היכא שהייתה להם שעת היתר (ובאופן פשוט גם איפה שבעל כבר) שאז אין יצרו מתגבר עליו. ראייתו לדבר זה היא מחתן שפירסה כלתו נידה, ששם כתוב בפירוש שאף על פי שעתידה להיות מותרת לו, הם אסורים בייחוד, וזה מחמת שיצרו מתגבר עליו ביותר. כל שכן היכא שלעולם לא יהיו מותרות לו וגם מעולם לא היו מותרות לו שהייחוד אסור מדאורייתא. דהיינו עיקר הלימוד של הרבינו יונה הוא מחתן שפירסה כלתו נידה, ששם עיקר האיסור נובע מחמת כך

⁷⁰ טהרת הבית חלק א' עמוד תקיב במהדורה החדשה.

⁷¹ סנהדרין לז א.

שמעולם לא בא עליה, ואם כן באיש ואישתו שכבר בא עליה, יהיה מותר להתייחד עמה.

אמנם דברי התוספות ודברי רבינו יונה קרובים להיות זהים, אך מסתבר לומר שהיסוד שלהם שונה. ראייה לכך ניתן להביא משינוי הלשון בין התוספות לרבינו יונה. התוספות, כאשר הביאו את דינו של החתן כתבו "ומיהו" דהיינו, בלשון הסתייגות, אף על פי שעיקר ההיתר הוא מחמת שסופה להיטהר, בחתן שפירסה כלתו נידה הם בכל זאת אסורים בייחוד. הרבינו יונה, לעומת זאת, נקט לשון אחרת, "תדע" דהיינו, בלשון ראייה, עיקר ההיתר באשתו נידה הוא מחמת שכבר בעל, וראייה לכך מחתן שפירסה כלתו נידה שאסורים בייחוד כיון שלא בעל, וזה הוי דומיא דשאר עריות שיצרו תוקפו עליהן.⁷²

אכן יש לדון בחילוק שכתבו התוספות בין אישה נידה שסופה להיטהר לבין שאר עריות. לכאורה יש לשאול מה מועיל זה שסופה של הנידה להיטהר כדי להתיר ייחוד שבשאר עריות הוא איסור דאורייתא? ניתן להסביר שאדם לא שביק היתירא ואכיל איסורא, אלא שאם כן היה לנו להתיר ייחוד גם היכא שלא בעל מאותה סברא. כלומר, קשה להסביר כיצד העובדה שסופה להיטהר מתיר את הייחוד עכשיו כאשר תוקף איסורם הינו מדאורייתא.

הרמב"ם⁷³ כתב שייחוד עם העריות אסור מדברי קבלה,⁷⁴ וזו לשונו:

אסור להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה בין ילדה שדבר זה גורם גלות ערוה, חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה, וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים, ואם בא עליה ביאה ראשונה ואח"כ נטמאת מותר להתייחד עמה. ... ואיסור ייחוד העריות מפי הקבלה.

⁷² מסברת הערוך לנר שהובאה לעיל ניתן להקשות על דברי רבינו יונה, שלכאורה קשה לומר שעיקר ההיתר הוא מחמת שכבר בעל, שכן ברור הדבר שלא נתיר ייחוד בשאר עריות היכא שכבר בעל באיסור, ואכמ"ל.

⁷³ הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה א, ב.

⁷⁴ יש מהאחרונים שהסבירו בדעת הרמב"ם שכוונתו כפשוטו, מדברי קבלה, ויש שהסבירו שכוונתו אינה שזה מדברי קבלה אלא כיון שזה לא מפורש בתורה הוא קורא לזה דברי קבלה אף על פי שתוקף האיסור הוא מדאורייתא.

ר' שלמה קלוגר⁷⁵ כתב שעיקר האיסור בייחוד הוא מילתא דסברא, והלימוד מהתורה באיסור ייחוד מהפסוק "כי יסיתך" אינו דומיא ממש (כמו שהתוספות הבינו, ומחמת כך הקשו קושייתם) אלא כל היכא שיש איסור בביאה, יש איסור ייחוד מסברא, ותוקף האיסור הוא מדאורייתא. לכן, צריך לומר שגם איסור ייחוד בחתן שפירסה כלתו נידה הוא מן התורה, והביא ראיה לדבריו מדברי הרמב"ם שהביא את איסור ייחוד עם חתן שפירסה כלתו נידה יחד עם שאר עריות שאיסורן הינו מדאורייתא, ולא חילק ביניהם.

דעת הרא"ש⁷⁶ וכך גם משמע בריב"ש⁷⁷ היא שאיסור ייחוד עם הנידה הינו איסור תורה⁷⁸, אלא שחכמים ראו שזו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה לאסור בייחוד איש ואשתו נידה ולכן לא אסרו את הייחוד כאשר אשתו נידה. כך כתב הרא"ש:

"כי התורה אסרה ייחוד (על) של כל העריות וגם נדה היא בכרת כשאר עריות. אלא שהדבר קשה ליזהר מייחוד אשתו נדה ומצאו רמז מן המקרא להתיר ייחוד נדה ודרשו, 'סוגה בשושנים'..."

הרב עובדיה בטהרת הבית⁷⁹ הביא מספר אחרונים שהקשו שאם ייחוד אסור מדאורייתא עם העריות ונידה הרי היא כשאר העריות, כיצד חכמים התירו ייחוד זה מחמת שזו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה? ותיירץ בשמם⁸⁰ שכיון שאיסור ייחוד רק רמוז בתורה, הדבר מסור ביד חכמים היכן להתיר והיכן לאסור, וכאן ראו צורך להתיר כיוון שאין זה דרכי נועם שכל אימת שאשתו של אדם נידה תצא מביתה, והציבור לא יעמוד בזה. הרב עובדיה תירץ בעצמו כתירוץ התוספות שבאשתו נידה הקילו כיון שסופה להיטהר.

⁷⁵ שו"ת טוב טעם ודעת מהדורא תליתאי א סימן ה.

⁷⁶ רא"ש מסכת נדה הלכות נדה בקיצור סימן ב.

⁷⁷ שו"ת הריב"ש, סימן תכ"ה. אף היראים כתב בדומה לכך, עיין ביראים סימן כו [דפוס ישן - קצב].

⁷⁸ אכן הב"ח הבין שדעת הרא"ש שאיסור ייחוד היכא שלא בעל הינו רק מדרבנן, לעומת הרמב"ם שאיסור זה הינו מדאורייתא. למעשה, הוא ביאר שמחלוקתם זו נובעת ממחלוקתם לעניין חופת נידה. לרמב"ם, כיוון שעיקר החופה הוא הייחוד, ועם נידה אסור להתייחד, ממילא אין כאן חופה כלל כיון שאין כאן ייחוד. אבל לרא"ש, כיוון שייחוד עם אשתו נידה מותר מדאורייתא, ורק חכמים אסרו היכא שלא בעל, ממילא החופה היא חופה. אכן יש מה להקשות על הב"ח, ואכמ"ל.

⁷⁹ חלק א' עמוד תקיב במהדורה החדשה.

⁸⁰ החקרי לב חלק אבן העזר סימן יז דף לז.

לסיכום דעות הראשונים, יוצא שיש מספר יסודות להיתר ייחוד עם אשתו נידה. דעת התוספות ניתנת להבנה בשלושה אופנים, או שעיקר ההיתר הוא מחמת שכבר בעל, או מחמת שסופה להיות מותרת, או מחמת שניהם. ממילא, היכא שלא בעל יהיה הייחוד אסור לכל הפחות מדרבנן ויותר מסתבר שהאיסור יהיה מדאורייתא. דעת הרבינו יונה מפורשת שיש צורך בקיום שני התנאים דהיינו, גם שכבר בעל, וגם שסופה להיטהר על מנת להתיר את הייחוד, כאשר התנאי המרכזי הוא מחמת שכבר בעל. דעת הרמב"ם היא שהייחוד הינו אסור מדברי קבלה אך יש לציין שלא מבואר בדעת הרמב"ם מה יסוד ההיתר בייחוד עם אשתו נידה שכן הוא רק כותב להתיר אך לא מבאר את דבריו. דעת הרא"ש, היראים והריב"ש, שאיסור ייחוד הינו מדאורייתא, אלא שיסוד ההיתר באשתו נידה הוא מחמת שזו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה.

א. חתן שפירסה כלתו נידה

העולה ממה שנתבאר עד כה, שלדעת רבים מהראשונים איסור ייחוד בחתן שפירסה כלתו נידה הינו איסור דאורייתא. אמנם, יש לעיין בדברי הבית יוסף ודעות הראשונים שהביא בעניין איסור זה, וזו לשונו:

"כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות (סי' ה) הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים כתב הראב"ד (בעה"נ שער הפרישה עמ' כ) תרווייהו דוקא שיהיו אנשים ישנים עם החתן והנשים עם הכלה וכן כתב הרשב"א בתורת הבית (הארוך ב"ז ש"ב ו; ובקצר ד:): אלא שנראה מדבריו דהיינו דוקא שהיו ישנים בבית אחד אבל אם הם ישנים בשני בתים החתן בבית אחד והכלה בבית אחר אין שום אחד מהם צריך שומר ורבינו ירוחם (שם רכד ע"ג) כתב על דברי הראב"ד ודוקא בלילה אבל ביום מותר להתייחד עמה כשאר הנשים וכן כתב הרא"ש בפרק אלו מגלחין (מועד קטן פ"ג סי' לו) בשם הראב"ד והוא ז"ל נחלק עליו וכתב דיחוד אסור ביום כמו בלילה ונראה מדבריו שסובר שאין צריך שתי משמרות אלא הוא בין האנשים או היא בין הנשים ... והרז"ה (בהשגות לבעה"נ

שם אות ה) ג"כ חלק על הראב"ד וכתב דיחוד אסור ביום כמו
בלילה:⁸¹

הבית יוסף מביא את דעת הראב"ד שחתן וכלה אלה אסורים בייחוד רק בלילה,
וביום מותרים. אכן הרמ"א הביא את דעתו להלכה. אמנם יש לדון אם הכריע
כמותו, אך על כל פנים הביא אותו.⁸² הלכה נוספת המובאת להלכה בשם
תרומת הדשן היא:

אם היתה טהורה כשנשאת ולא בא עליה, ופירסה נדה אחר כך, אינה
צריכה שימור עוד.⁸³

דהיינו שבמקום שהחתן עוד לא בעל, כיון שהייתה שעת היתר לחתן לבעול ולא
בעל, אנו רואים שלא תקיף ליה יצריה, ועל כן יש להתירם בייחוד. לכאורה
קשה, אם איסור הייחוד היכא שעוד לא בעל הוא מדאורייתא, כיצד סומכים
הראב"ד ובעל התרומת הדשן להקל? אכן בסיום התשובה של תרומת הדשן
מפורש שעיקר ההיתר בייחוד עם אשתו נידה הוא מחמת שכבר בעל וממילא
לא תקיף יצריה, ואף אדם זה שבמשך כמה לילות לא בא עליה, חזינן דלא תקיף
יצריה וממילא אפשר להחשיב אותו כאילו כבר בעל.⁸⁴ אף על פי שהתרומת
הדשן סיים שהמחמיר תבוא עליו ברכה, הרמ"א הביא אותו להלכה ויש להבין
כיצד ראו להקל באיסור ייחוד ובפרט בחתן שיצרו תוקפן.

אכן הב"ח כתב⁸⁵ שמדעת הראב"ד אנו למדים שאיסור ייחוד היכא שלא בעל
הינו רק מדרבנן, כי אילו היה מדאורייתא, לא היה מיקל. לכאורה מכך נשמע
שלדעת שאר הראשונים שחלקו על הראב"ד איסור ייחוד זה הינו אסור
מדאורייתא ועל כן אסרו ייחוד אף ביום.⁸⁶ כמו כן, מחמת הקושיות הנ"ל,
הכריע החזן אי"ש⁸⁷ שאיסור ייחוד היכא שלא בעל הינו רק מדרבנן. אכן קצת

⁸¹ בית יוסף יורה דעה סימן קצב.

⁸² שולחן ערוך, יורה דעה קצב סעיף ד, וברמ"א שם.

⁸³ תרומת הדשן סימן רנ"ג, והובא להלכה ברמ"א יורה דעה קצב ד.

⁸⁴ וזו לשונו: "אע"ג דקים להו לרבנן דבסתם אדם תקיף ליה יצריה באשה שלא בא עליה מעולם
היכא דחזינן דהאי גברא לא תקיף ליה יצריה דיינינן ליה כמי שנתייחד עם אשתו נידה שבא
עליה כבר ומ"מ המחמיר תע"ב."

⁸⁵ יורה דעה, סוף סימן קצב.

⁸⁶ אלא שהב"ח ביאר אף בדעת הרא"ש שאיסור ייחוד זה אינו אלא מדרבנן, ועיין הערה 14 לעיל
בהסבר הב"ח במחלוקת רמב"ם רא"ש.

⁸⁷ עיין טהרת הבית חלק א' עמוד תקיג.

קשה להכריע כך, בפרט שהראב"ד הוא דעת יחיד בקולא שלו, שאמנם הובאה להלכה ברמ"א, אך לא משמע שהרמ"א פסק כראב"ד.

בנוסף לאחרונים אלו מביא הרב עובדיה דעות אחרונים נוספות שסברו שאיסור זה הינו רק מדרבנן.⁸⁸ וכתב בסיום דבריו שנפקא מינה שאם יש עוד צירוף להקל בייחוד זה ניתן להקל. לכאורה באופן פשוט, בנידון דידן, היכא שכבר בא עליה קודם החתונה, זהו צירוף משמעותי להקל בייחוד זה, אלא שיש עדיין לברר איזה צירוף ניתן לצרף להקל כאשר קיים, ואיזה צירוף אין לצרף.

לסיכום, יש דעות באחרונים שהבינו שאיסור ייחוד היכא שלא בעל הוא אסור רק מדרבנן. אכן ניתן להקשות עליהם, ולכאורה אין זה פשוט הסוגיא שאיסור ייחוד זה הוא רק מדרבנן, אך הרב עובדיה פסק שאמנם לכתחילה אין לסמוך עליהם להקל, אך אם יש סניף נוסף, אפשר לסמוך עליהם ולהקל. כעת יש לדון האם ביאה בזנות קודם הנישואין הוי צירוף שניתן לסמוך עליו להקל, או שמא אין זה צירוף מספיק.

ג. חתן שבא על כלתו באיסור קודם הנישואין וכעת פירסה נידה קודם שבעל

רוב ככל האחרונים שהתייחסו לנושא זה כתבו שיש להתיר ייחוד אצל חתן זה. התפארת למשה⁸⁹ כתב שאם אדם בא על כלתו פעם אחת בזנות ואחר כך נשאת ופירסה נידה אין צריכה שמירה, אך השאיר בצריך עיון לדינא. החכמת אדם⁹⁰ הכריע לקולא, וזו לשונו:

הנושא אשה שכבר בא עליה בזנות אף על פי שצריכה שבעה נקיים מכל מקום אם כנסה בחופת נדה אין צריך שמירה כיון שבעל אותה כבר.

כך הכריע גם הסדרי טהרה.⁹¹ כולם למדו זאת מהט"ז שכתב לגבי מחזיר גרושתו, וזו לשונו:

⁸⁸ בכלל אחרונים אלו: בעל החקרי לב, הציץ אליעזר, למעשה הרב עובדיה כתב שדעת רוב הפוסקים היא שאיסור ייחוד זה הינו מדרבנן.

⁸⁹ תפארת למשה, יורה דעה, סימן קצב, ד"ה בט"ז ס"ק ח'.

⁹⁰ כלל קטו אות י'.

⁹¹ יורה דעה קצב ס"ק יד.

מחזיר גרושתו כו'. נראה דאם עבר וכנס תוך זמן דאין צריך שמירה כיון דכבר בעלה כשהיתה אשתו בפעם הראשון לא תקיף יצריה עכשיו כל כך ואין צריך שמירה כנ"ל.⁹²

שו"ת הרדב"ז⁹³ דן בשתי שאלות שנוגעות לעניינינו. הראשונה, האם אלמון שנשא בתולה ופירסה נידה אסורים בייחוד או שמא הם מותרים כיון שלא תקיף יצריה. השנייה, האם מחזיר גרושתו ופירסה נידה אסורים בייחוד, או שמא מותרים גם כן כיון שלא תקיף יצריה? לשאלה הראשונה הרדב"ז עונה שאסורים בייחוד וחכמים לא חילקו בדבר, כי אם היו מחלקים היה צריך גם לחלק בין מי שהתחתן זמן מרובה לאחר שנתאלמן שאז תקיף יצריה יותר מאשר מי שהתחתן זמן מועט לאחר שנתאלמן וודאי לא חילקו בכך. תשובתו לשאלה השנייה היא שהם מותרים בייחוד. טעמו הוא שכיון שהחזירה מן הנישואין, איננה חדשה לו והוא רגיל בה וממילא לא תקיף יצריה. הרדב"ז מביא ראייה לכך שאף אינו חוזר עליה מעורכי המלחמה, ומכך ניתן ללמוד שאינו שמח בה ומחמת כך אין חשש שיצרו תוקפו. הרדב"ז מוסיף ואומר שהיתר זה הוא במיוחד עקב כך שאיסור ייחוד בכהאי גוונא הוא רק חששא דרבנן.

לכאורה, באופן פשוט ניתן ללמוד מהרדב"ז שיש להתיר אף בנידון דידן. אלא, שנראה לומר שהרדב"ז אמר את דינו רק כאשר החזירה מהנישואין, שאז אינו שמח בה. אך לא נראה שאמר את דבריו לעניין אדם שבא על כלתו קודם הנישואין באיסור וכעת נישאים. וכי אפשר לומר שאינו שמח בה? ודאי שהוא שמח בה, וראיה לכך שהרי יחזור עליה מעורכי המלחמה. בפרט אם היה זה לאחר תהליך ששבו בתשובה וכעת מקימים בית בישראל בקדושה ובטהרה, וודאי שנחשבת כאישה חדשה אצלו. על אחת כמה וכמה שהרדב"ז מבסס את דינו על כך שכל האיסור אינו אלא מדרבנן, אך על הצד שזהו איסור דאורייתא, לכאורה אין להתיר בייחוד זה את המחזיר גרושתו וכל שכן את מי שבא על כלתו בזנות קודם הנישואין.

כך ניתן גם להקשות על דעת האחרונים הנ"ל, התפארת למשה, הסדרי טהרה והחכמת אדם שכולם כתבו להוכיח מהט"ז לקולא. הט"ז כתב את דינו רק היכא שהחזיר גרושתו מן הנישואין, ואף על פי שגדולי עולם אלו הבינו בדעתו

⁹² ט"ז יורה דעה סימן קצב ס"ק ח.

⁹³ חלק א' סימן קסד.

שהכוונה אף להיכא שבעל בזנות קודם הנישואין, לכאורה ניתן לחלק כפי שחילקנו לעיל בין היכא שבעל כאשר היו נשואים, וכעת החזירה לאחר הגירושין שוודאי אינה חדשה לו ואינו שמח בה, להיכא שבעל שלא במסגרת הנישואין וכעת נכנסו בברית הנישואין והוי כמילתא חדתא⁹⁴ אצלו. כמו כן, אף על פי שהרדב"ז כתב שאין לחלק באלמון בין היכא שנתאלמן זמן מרובה קודם לכן להיכא שנתאלמן זמן מועט קודם לכן, אך בנידון דידן נראה מסברא שניתן לחלק כך. ברור הדבר שאינו דומה היכא שבא עליה בזנות שנים רבות קודם הנישואין וודאי שזה הוי כדבר חדש ויצרו תקפו יותר מאשר היכא שבא עליה זמן מועט קודם לנישואין ולאחר מכן כנסה שאז לא הוי כדבר חדש אצלו כולי האי.

הב"ח באבן העזר⁹⁵ הרגיש בחילוק זה, ונראה שהתיר אף היכא שבעל קודם לחתונה, בין במסגרת הנישואין ובין שלא במסגרת הנישואין, וכך כתב:

ויש לתרץ דמיירי דקידשה בביאה תחלה ולפי זה אף על גב דלא בעל אותה בשעת נישואין אלא מקודם ואח"כ פירסה נדה וכנסה לחופה מותר לו להתייחד עמה ולא אמרינן דלא נתקררה דעתו במה שבעל כבר ועכשיו בשעת נישואין תקיף יצריה אלא כיון דבעל פעם אחת שוב לא תקיף יצריה ושרי לייחד עמה ... ונראה דלהרא"ש נמי היכא דקידשה בביאה ופירסה עכשיו נדה וכנסה לחופה נמי שרי לייחד עמה דכבר נתקררה דעתו במה שבעל כבר ולא תקיף יצריה **ולא בעינן דבעל בשעת נישואין דוקא.**

ברור שהב"ח לא סבר שיש חילוק בין בעילה לפני נישואין לבעילה בשעת נישואין, ומרגע שבא עליה פעם אחת תו לא תקיף יצריה.

אמנם יש צד נוסף לדון בנושא זה והוא קשור לחקירה הידועה האם איסור נידה זהו איסור מחמת הטומאה או שמא איסור מחמת ערווה. ראשית יש לציין את דברי הרמב"ן בפרשת תזריע,⁹⁶ וזו לשונו:

⁹⁴ עיין בדברי היד רמ"ה בסנהדרין לז א, וז"ל, "וכל שכן גבי ייחוד דפנוייה וייחוד דאשת איש דכל לגבי מילתא חדתא נפיש יצר."

⁹⁵ סוף סימן ס"א, ועיין שם באריכות. הבאתי כאן רק את השייך לעניינינו.

⁹⁶ ויקרא, פרק יב, ד'.

כי האשה בימי ראייתה תקרא נדה בעבור שינדותה וירחיקה כל בני אדם, והאנשים והנשים ירחקו ממנה, ויושבת בדד לא תספר עם בני אדם כלל, כי גם דיבורה טמא אצלם, והעפר אשר תדרוך טמא להם כעפר רקב עצמות המת, והזכירו זה גם רבותינו, ואף מבט שלה מוליד היזק ... והיה משפט הנדות לשבת באהל מיוחד. והוא מאמר רחל לאביה, 'כי לא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים לי', כי מנהגן שלא תלך ולא תדרוך כף רגלה על הארץ. ולכך החמירה התורה במושב הנדה והמשכב יותר מן המגע.

משמע מדבריו, שעיקר איסורה של הנידה הוא מחמת טומאתה, ומחמת כך נהגו שתתרחק מבני אדם, עד כדי כך שבימים עברו הייתה יוצאת מביתה בימי ראייתה ומתרחקת ממש מבני אדם מחמת טומאתה. אכן יש לומר שהצד הפשוט יותר הוא שאיסור נידה הינו איסור ערווה, שהרי התירו בה ספיקות, ואם היה זה איסור טומאה, לא שייך להתיר ספיקות שהרי זה ברשות היחיד.⁹⁷ כך גם הבינו אחרונים רבים, שנידה זהו איסור ערווה ולא איסור מחמת הטומאה.

אמנם מדברי הרמב"ן ניתן ללמוד שבימים עברו היו נזהרים ביותר בייחוד עם הנידה ובכלל בכל קרבה לנידה. כל כך החמירו בטומאתה עד כדי כך שהיא הייתה ממש 'מנודה' מבני אדם בכל ימי נידתה. בין אם היה זה מחמת ההיזק הסגולי שהיא עלולה לגרום, ובין אם היה זה מחמת חשש הלכתי בימים שהקפידו על טומאה וטהרה והיא עלולה לטמא חפצים רבים, מקומה היה מחוץ לבית, וזה היה הסדר הפשוט. לא היה צורך לאסור את הייחוד עימה, אלא היה זה דבר ברור מאליו שכאשר אישה היא נידה, היא קמה ויוצאת מהבית.

אמנם, אם עיקר האיסור הוא מחמת כך שהיא ערווה אזי יש לדון באיסורה מצד איסור עריות, האם דומה היא לשאר עריות או שמא שונה היא.⁹⁸ אולי אפשר להסביר כך גם את דבריו של ההוא מינא לרב כהנא, כיצד נידה שריא בייחוד. יש לציין ששאלה זו לא נשאלה מתוככי בית המדרש, אלא על ידי ההוא מינא, והדבר קשה, מה סברו יושבי בית המדרש, וכי להם היה פשוט הדבר

⁹⁷ עיין שב שמעתתא ש"א ס"פ י"ב.

⁹⁸ ועל בסיס זה הקשו התוספות ושאר הראשונים בסתירה בינה לבין שאר העריות.

שנידה מתייחדת עם בעלה בימי טומאתה? הרי ברור מדברי הרמב"ן שבימים שהקפידו על טומאה וטהרה הנידה לא הייתה מתייחדת עם בעלה כלל וכלל. אולי אפשר להציע שבדיוק כמו שהיה צריך לשלח מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא, כך גם נהגו לשלח מן המחנה את הנידה שהרי היא ככל שאר הטמאים.

בתקופתו של רב כהנא, כאשר הפסיקו להקפיד על הלכות טומאה וטהרה, חכמי ישראל שינו את ההלכה והכריעו שכעת מותר לאיש להתייחד עם אשתו נידה. מסתבר לומר ששינוי זה נבע, בין השאר, מכך שמעכשיו החשש הוא חשש ערוה ולא חשש טומאה. על כן, בא אותו מין, שכופר בתורה שבעל פה והקשה על רב כהנא, כיצד חכמי ישראל אומרים שמותר להתייחד עם אשתו נידה, והרי ייחוד זה אסור מדאורייתא? אמנם רב כהנא אומר לו 'סוגה בשושנים', אך ברור שצריך תירוץ עמוק יותר מזה. על כך כתבו התוספות שאכן קושייתו של ההוא מינא קשה, כיצד אתי קרא דדברי קבלה ושרי מה שאסרה תורה. דהיינו, כיצד באים חכמי ישראל ועוקרים איסור דאורייתא רק מחמת לימוד מדברי קבלה? אכן התוספות תירצו שכיון שאיסורה הוא מחמת ערוה ולא מחמת איסור, ניתן לחלק בינה לשאר עריות. אך מה הוא החילוק הזה? החילוק הוא מחמת סוספה להיטהר, דהיינו, אכן עיקר איסורה הוא מחמת הטומאה, וזו בדיוק סיבת ההיתר שלה, עצם זה שזה זמני, ובהמשך היא תיטהר.⁹⁹

גם את דעת הרא"ש נראה להסביר על פי מהלך זה. דהיינו, באמת דבר תורה הייחוד עם הנידה אסור. כך גם היה לאורך הדורות כל עוד החמירו בדיני טומאה וטהרה, עד שבאו חכמי ישראל לאחר שבטלו דיני טומאה וטהרה וקבעו שכעת, זו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה ובפרט שלא מקפידים על טומאה וטהרה.¹⁰⁰ ממילא, המעבר מכך שמרכז הכובד האיסורי אצל הנידה לא נובע

⁹⁹ ויש להעיר על דרך הדרש שההוא מינא הוא נוצרי ובעצם הוא מקשה – לכאורה הקדוש ברוך הוא עזב את ישראל וכיצד אתם עדיין חושבים שמותר לכם להתייחד איתו ולהתפלל אליו? על כך התוספות מתרצים – סופה להיטהר. סופה של כנסת ישראל להיטהר ולכן אף על פי שכעת שיקוצנו כטומאת הנידה, הקדוש ברוך עדיין שוכן איתנו בתוך טומאתנו. אכן יש ריחוק, אך זהו ריחוק זמני בלבד שאיננו נובע מצד איסור ערוה (כמו שהנצרות טוענת שחלילה הקב"ה גירש אותנו מחמת טומאתנו וכעת אנו אסורים עליו) אלא מצד איסור טומאה. אפשר לומר כלשונו של הרא"ש, שכעת, זו גזירה שאין הציבור, דהיינו עם ישראל, יכול לעמוד בה. המינים חשבו שכיון שעם ישראל נטמא הוא הפך להיות אסור על הקדוש ברוך כמו שערוה אסורה על איש זר, ורב כהנא ענה לו שהתורה עצמה העידה עלינו שאפילו כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות. דהיינו, אפילו כאשר עם ישראל הוא כשושנה בין החוחים, לא יפרצו בו פרצות, ואנו נשארים דבוקים בה' יתברך ובתורתו.

¹⁰⁰ עיין יסוד לדברים אלו בשבט הלוי בהקדמה להלכות נידה בד"ה "ויש ליתן טעם."

מחמת טומאתה אלא מחמת היותה ערווה, הקל למעשה על חומרת הייחוד עמה.

על כן נראה לומר שלעולם יש צווי דינים באיסור נידה, יש איסור טומאה ויש איסור ערווה. כאשר היו מקפידים על דיני טומאה וטהרה לא היו מתייחדים לא רק מחמת האיסור אלא בעיקר מחמת הטומאה. כעת שהאיסור הוא מחמת איסור ערווה, לכאורה היא תהיה עדיין אסורה בייחוד כשאר עריות אלא הטומאה שלה היא המאפשרת את הייחוד כיוון שסופה להיטהר. אמנם כאן יהיה אפשר לחלק בין היכא שבעל קודם הנישואין להיכא שלא בעל קודם הנישואין, שהיכא שבעל קודם לכן בטל איסורה מחמת הערווה שבה, ונשארנו רק עם איסור טומאה שבה וממילא כיון שסופה להיטהר תהיה מותרת בייחוד. לעומת היכא שעוד לא בעל שאז שייך בה גם איסור ערווה, וממילא תהיה אסורה בייחוד כפשט ההלכה.

לאור כל האמור לעיל, נראה שלמעשה יש להתיר לחתן וכלה אלו את הייחוד. אף על פי שיש מקום לדון בפסק של גדולי האחרונים שהתירו זאת, וכפי שכתבתי, אך כיון שיצא מפיהם להתיר, ברור שיש להתיר בכהאי גוונא, ובפרט שהרב עובדיה כתב שדעת רוב הפוסקים שאיסור ייחוד זה הינו רק מדרבנן, ויש להתיר היכא שיש עוד צירוף להקל, ונראה ברור שכאן זהו צירוף חזק להקל. כמו כן לא נראה ששייך לחלק בין היכא שבא עליה זמן מרובה או זמן מועט קודם הנישואין, או במסגרת הנישואין או מחוצה לה, כמו שכתב הב"ח, ועל כן למעשה נראה להתיר להם להתייחד.